

СИСТЕМА МОРСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (СУЧАСНИЙ СТАН)

Овчиннікова Олена Миколаївна

Асистент кафедри англійської мови в судноводінні

Херсонська державна морська академія

аспірантка

м. Херсон, Україна

Анотація: у статті проаналізовано сучасний стан системи морської освіти в Україні. Визначено цілі державної морської політики у сфері освіти. Окреслено складники морської системи освіти України. Дано визначення та розглянуто заклади освіти морського профілю.

Ключові слова: морська освіта, професійна (професійно-технічна) освіта, фахова передвища освіта, вища освіта, освіта дорослих

Україна є морською державою. Реалізація ефективної державної політики сприятиме посиленню позицій України у морській сфері. Виконання цієї мети вимагає наявності відповідної стратегії реформування морської освіти [1, с. 41]. Згідно «Морської доктрини України на період до 2035 року» одним із основних завдань державної морської політики є: «Збереження і розвиток наукового та кадрового потенціалу всіх складових морської діяльності на рівні, що забезпечить ефективну реалізацію національних інтересів держави; відтворення та розвиток кадрового потенціалу суднобудівної і судноремонтної галузей, насамперед робітничих професій вищої кваліфікації, удосконалення системи відповідної професійної освіти та підготовки; розвиток освіти, науки і технологій в морській галузі; вдосконалення системи підготовки та перепідготовки фахівців для морської галузі, а також органів і підприємств, які провадять діяльність із забезпечення безпеки судноплавства» [2].

Тобто на освіту покладаються значні сподівання у розбудові України як морської держави. Сучасний стан морської освіти в Україні віддзеркалює соціально-економічний і культурно-історичний розвиток держави. За останні роки істотно змінилися концептуальні, структурні та організаційні засади морської освіти в державі [3, с. 76].

В законі України «Про освіту» зазначено: «Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави» [4].

В зазначеному законі знаходимо, що невід'ємними складниками морської системи освіти України є:

- професійна (професійно-технічна) освіта;
- фахова передвища освіта;
- вища освіта;
- освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта [4].

Розглянемо більш детально кожен складник морської системи освіти.

Першою в цій ланці стоїть професійна (професійно-технічна освіта).

Закон України «Про професійно-технічну освіту» зазначає: «Метою професійної (професійно-технічної) освіти є формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності і перспектив кар'єрного зростання впродовж життя» [5].

До морських закладів професійної (професійно-технічної) освіти відносяться: професійно-морський ліцей та вище професійне училище.

Згідно «Положення про професійно-морський ліцей ХДМА» професійно-морський ліцей є профільно-технічним навчальним закладом другого атестаційного рівня, що забезпечує реалізацію потреб громадян у профільно-технічній освіті, оволодінні робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією відповідно до їх інтересів, здібностей, стану здоров'я. Ліцей є

першою ланкою підготовки кадрів для морського флоту України, що відповідає першому ступеню професійної освіти України і виступає базисом створення цілісної системи безперервного навчання та виховання майбутніх офіцерів командного складу морських суден [6, с. 2].

Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про вище професійне училище та центр професійно-технічної освіти» зазначає «Вище професійне училище є професійно-технічним навчальним закладом третього атестаційного рівня, що здійснює підготовку робітників високого рівня кваліфікації з технологічно складних, наукоємних професій та спеціальностей або робітників, діяльність яких пов'язана зі складною організацією праці, як правило, з числа випускників загальноосвітніх шкіл» [7].

Наступною є фахова передвища освіта.

Звернемось до закону України «Про освіту», який надає наступне визначення: «Фахова передвища освіта спрямована на формування та розвиток освітньої кваліфікації, що підтверджує здатність особи до виконання типових спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності, пов'язаних з виконанням виробничих завдань підвищеної складності та/або здійсненням обмежених управлінських функцій, що характеризуються певною невизначеністю умов та потребують застосування положень і методів відповідної науки, і завершується здобуттям відповідної освітньої та/або професійної кваліфікації» [4].

До освітніх закладів фахової передвищої морської освіти відноситься фаховий коледж.

У законі України «Про фахову передвищу освіту» читаємо: «Фаховий коледж – заклад фахової передвищої освіти або структурний підрозділ закладу вищої освіти, іншої юридичної особи, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям фахової передвищої освіти, може проводити дослідницьку та/або творчу мистецьку, та/або спортивну діяльність, забезпечувати поєднання теоретичного навчання з навчанням на робочих місцях» [8].

Так, наприклад, згідно «Положення про морський коледж Херсонської державної морської академії» коледж – вищий навчальний заклад I рівня акредитації є структурним підрозділом Херсонської державної морської академії IV рівня акредитації.

Основними напрямками діяльності морського коледжу є:

- 1) підготовка згідно з державними замовленнями і договірними зобов'язаннями висококваліфікованих молодших спеціалістів з поглибленим вивченням англійської мови для командних посад на судах морського, річкового, рибпромислового, службово-допоміжного і шельфового флотів, для суднобудівної галузі відповідно до закону «Про вищу освіту»;
- 2) загальноосвітня діяльність за специфікою море господарського комплексу, підготовка рядового, офіцерського плавскладу та підготовка фахівців суднобудівної галузі [9, с. 5-6].

Перейдемо до вищої освіти. Звернемося до закону України «Про вищу освіту» для визначення основних термінів «вища освіта», «університет», «академія», «інститут».

«Вища освіта - сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у закладі вищої освіти (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти» [10].

Вища освіта здобувається на основі повної загальної середньої освіти.

До структури вищої освіти входять:

- 1) «університет - багатогалузевий (класичний, технічний) або галузевий заклад вищої освіти, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії), проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і

науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність» [10].

Як зазначає «Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Одеська морська академія»: «Метою освітньої діяльності університету морського профілю є: розвиток людського потенціалу та задоволення потреб громадян у якісній вищій освіті морського спрямування; забезпечення гармонійного розвитку особистості на основі поєднання кращих міжнародних та національних традицій вищої освіти, поєднання освіти з наукою та інноваціями; задовольняння потреб суспільства, ринку праці та держави у висококваліфікованих фахівцях морської галузі та Військово-Морських Сил Збройних Сил України; підготовка наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації; проведення фундаментальних та прикладних досліджень, інноваційна діяльність та поширення наукових знань; підвищення міжнародного авторитету України як морської держави» [11, с. 4].

2) «академія, інститут - галузевий заклад вищої освіти, що провадить інноваційну освітню діяльність, пов'язану з наданням вищої освіти на першому і другому рівнях за однією чи кількома галузями знань, може здійснювати підготовку на третьому і вищому науковому рівнях вищої освіти за певними спеціальностями, проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність» [10].

Згідно «Положення про Азовський морський інститут Національного університету «Одеська морська академія» головними завданнями інституту морського профілю є:

- вивчення попиту на ринку праці на морські спеціальності та сприяння працевлаштуванню працівників;
- здійснювати підготовку до вступу у вищі навчальні заклади громадян України, підвищення кваліфікації та перепідготовку рядового та командного

складу суден, підвищення кваліфікації та перепідготовку робітників берегових організацій, підприємств, тренажерне навчання фахівців морського транспорту та інше [12, с. 3-4].

Основними завданнями академії морського профілю згідно «Статуту Херсонської державної морської академії» є: підготовка висококваліфікованих фахівців для роботи в галузях транспорту та транспортної інфраструктури, суднобудування відповідно до отриманих спеціальностей [13, с. 4].

Метою освітнього процесу академії морського профілю згідно «Положення про організацію освітнього процесу в ХДМА» є реалізація особистісного потенціалу людини, розвитку її творчих здібностей, задоволенні потреб особи і суспільства у підготовці компетентних фахівців, конкурентоспроможних на національному та міжнародному ринках праці [14, с. 21].

Останньою сходинкою є освіта дорослих.

Закон України «Про освіту» окреслює: «Освіта дорослих є складовою освіти впродовж життя, спрямована на реалізацію права кожної повнолітньої особи на безперервне навчання з урахуванням її особистісних потреб, пріоритетів суспільного розвитку та потреб економіки».

Складниками освіти дорослих є:

- післядипломна освіта;
- професійне навчання працівників;
- курси перепідготовки та/або підвищення кваліфікації;
- безперервний професійний розвиток;
- будь-які інші складники, що передбачені законодавством, запропоновані суб'єктом освітньої діяльності або самостійно визначені особою [4].

Отже, ми з'ясували, що компонентами морської системи освіти є:

- професійна (професійно-технічна) освіта;
- фахова передвища освіта;
- вища освіта;
- освіта дорослих, у тому числі післядипломна освіта.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

- 1) Чернявський В. В. Теоретичні і методичні засади навчання фізики майбутніх фахівців морського та річкового транспорту : дис. докт. пед. наук : 13.00.02/ Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2017.
- 2) Морська доктрина України на період до 2035 року URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/243196733>(дата звернення: 01.04.2020).
- 3) Чагайда О. Стан розвитку морської освіти в Україні (60–70-ті роки ХХ століття). Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя : проблеми теорії і практики. Київ, 2017. Вип. 29 (39). С. 76–83.92 с.
- 4) Про освіту : Закон України від 09.08.2019 р. № 2145-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 05.12.2019).
- 5) Про професійну (професійно-технічну) освіту : Закон України від 01.01.2019 р. № 103/98-ВР
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 05.12.2019).
- 6) Положення про професійно-морський ліцей ХДМА, затверджено Ректором Херсонської державної морської академії В. Ф. Ходаковським 21 січня 2015 року, 10 с.
- 7) Про затвердження Положення про вище професійне училище та центр професійно-технічної освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.06.2000 № 225 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0442-00/ed20090321/find?text=%C2%E8%F9%E5+%EF%F0%EE%F4%E5%F1%B3%E9%ED%E5+%F3%F7%E8%EB%E8%F9%E5> (дата звернення: 06.12.2019).
- 8) Про фахову передвищу освіту : Закон України від 6.06 2019 року № 2745-VIII URL: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/65307/> (дата звернення 02.04.2020).
- 9) Положення про морський коледж Херсонської державної морської академії, затверджено Вченою Радою Херсонської державної морської академії, протокол №5 від 05.12.2018 року, 37 с.
- 10) Про вищу освіту : Закон України від 09.08.2019 р. № 1556-VII.

URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#n76> (дата звернення: 04.12.2019).

11) Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті «Одеська морська академія», схвалено рішенням Вченої Ради Університету, протокол № 7 від 23 лютого 2017 року, 19 с.

12) Положення про Азовський морський інститут Національного університету «Одеська морська академія», затверджено Вченою Радою Національного університету «Одеська морська академія», протокол №6 від 18.01.2016 року, 14 с.

13) Статут Херсонської державної морської академії, погоджено Конференцією трудового колективу Херсонської державної морської академії, протокол № 13 від лютого 2018 року, 35 с.

14) Положення про організацію освітнього процесу в ХДМА, схвалено Вченою радою ХДМА, протокол № 12 від 26 червня 2015 року, 70 с.